

De Russen! Spelers houden wisselvallige voorstelling overeind

Imponerend, maar ook koud en bloedeloos

THEATER Holland Festival. De Russen! van Toneelgroep Amsterdam. Gezien: 19/6, Stadsschouwburg. Aldaar t/m 25/6.

★★★☆☆

Een paar keer zitten ze samen vooraan op het toneel. De een, Platonov, is een verleppte hedonist die vier vrouwen achter zich aan heeft, de ander, Ivanov, is een depressieveling met schulden, die zijn doodzieke vrouw ontloopt en met een jong meisje aanpapt. Fedja van Huët en Jacob Derwig zitten tegenover elkaar alsof ze weten dat ze ieder hun eigen tragedie beleven, dat ze niets kunnen doen om elkaars lot te verlichten.

Tsjechov schreef de stukken *Platonov* en *Ivanov* eind negentiende eeuw, aan het begin van zijn schrijversloopbaan. In een met hooggespannen verwachtingen omgeven voorstelling brengt regisseur Ivo van Hove met vrijwel het hele ensemble van Toneelgroep Amsterdam de twee samen in de zes uur durende marathonvoorstelling *De Russen!*, die imponeert in zijn schaal, maar even koud en bloedeloos blijft als het losgeslagen individualisme dat zij wil bekritisieren.

Aan de Vlaamse schrijver Tom Lanoye, die als toneelschrijver naam maakte met zijn grootscheepse Shakespearebewerking *Ten oorlog*, de pittige taak de stukken in elkaar te schuiven. Vooral in het begin is dat goed gelukt. Alle achttien personages komen bij elkaar op een groot feest op een dak in New York, tussen de schoorstenen, watertoren, reclameborden en graffiti. De

mensen spreken over hufterigheid, het recht op beledigen en de aanwezige Joodse kennis wordt op akelig actuele manier gebruikt als zondebok voor de algemeen heersende ontevredenheid. Tijdens de hele voorstelling blijft Lanoyes taal, vol barokke, maar levendige metafoeren, één van de grote attracties.

Maar het begin zet je op twee manieren op het verkeerde been. Gedurende het stuk worden de scènes steeds kleiner en intiemer en tegelijkertijd gaan de thema's steeds minder over de maatschappij en steeds meer over de individuele levens van de personages. En wat een verzameling onsympathieke slapjanussen bij elkaar! De meesten zijn dertigers die hun vroegere idealen in rook

Wat een verzameling onsympathieke gladjanussen bij elkaar!

hebben zien opgaan. 'Doodvermoeide utopisten die te klein, te laf en te ongelukkig zijn' om hun leven te veranderen.

Ze zijn ongebonden, voelen zich nergens thuis en zijn permanent onvoldaan. De oudere generatie is er nog erger aan toe. Die is cynisch en meestal dronken. De enige jongere, het meisje van Ivanov, wordt in de knop gebroken. Maar in het massale decor en de enorme hoeveelheid personages vindt de toeschouwer zelf ook geen hechting om met één van deze personages mee te leven.

De vormgeving suggereert subtiel

dat de gebeurtenissen zich in één lange nacht afspelen: na de warme schemering volgt de neonverlichte avond en de stille nacht. De daken, met hun rijkdom suggererende lichtkoepels, blijken verborgen nissen te hebben waar het leven van de zwervers en verslaafden dichtbij is. De muziek van Tom Holkenborg is helaas maar mōndjesmaat aanwezig. In het begin zorgen de jachtige beats voor een nerveuze sfeer, naarmate het stuk en de nacht vorderen, worden het inwisselbare piano-klanken. Ten slotte staan alle personages in het kille ochtendlicht en wordt de rekening opgemaakt.

Aan het eind worden om en om de laatste scènes van de twee stukken gespeeld. Het probleem is dat beide stukken een nogal uitgesponnen, om niet te zeggen langdradig, einde hebben. Dan gaat de exorbitante lengte van de voorstelling de toeschouwer opbreken.

Blijft over wat elke voorstelling van Toneelgroep Amsterdam over-eind houdt: het spel van de weergaloze troupe toneelspelers. Om er willekeurig een paar uit te lichten: de twee komische oudere schurken Gijs Scholten van Aschat en Hugo Koolschijn, Halina Reijn heel beheerst als Ivanovs zieke vrouw en Barry Atsma als cynische, alcoholische dokter. Het contrast tussen de driftige, zinderende Van Huët en de ingehouden, zelfbewuste Derwig is mooi uitgespeeld en had een centralere plaats in deze voorstelling verdiend. Nu blijft *De Russen!* cirkelen rondom een lege kern.

SIMON VAN DEN BERG

Fedja van Huêt (Platonov, links) en Jacob Derwig (Ivanov).

FOTO JAN VERSWEYVELD